

1.SVETOVNA VOJNA

VZROKI:

- imperializem (težnja po širitvi ozemlja, kolonijah), težnja po ekonomski, politični, kulturni prevladi
- neenakomerna razdelitev kolonij

- nemški, avstrijski militarizem (največ vlaga v vojno industrijo)
- razpihovanje nemškega, italijanskega nacionalizma (iridenta)
- hiter industrijski razvoj Nemčije, A-O, Italije (S), imajo *
- oboroževalna tekma

POVOD ZA 1. SV. VOJNO:

- Srbija ob podpori Rusije teži k BiH to ogroža A-O interese
- Črna roka: tajna organizacija, skupina srbskih oficirjev, ki izvede državni udar

SARAJEVSKI ATENTAT: 28. 6. 1914 (Vidov dan – Srbi takrat praznujejo obletnico Kosovske bitke)

- A-O na ta dan priredi vojaško parado – pokaže svojo vojaško moč
  - prestolonaslednik Franz Ferdinand (pride Namesto cesarja)
  - parada je z namenom: da A-O pokaže vojaško moč Srbiji
- Mlada Bosna (v BiH) se pripravlja na Ferdinandov prihod
  - revolucionarna organizacija, ki deluje proti A-O, s ciljem združitve J Slovanskih narodov
  - kot osnovno sredstvo boja ima taktiko atentatov
  - glavni predstavnik je Gavrilo Princip (glavni akter atentata)
- Princip izvede atentat, rani Friderika in tudi ženo
- Črna roka = Ujedinjenje/smrt
  - organizacija, ki podpira pripadnike Mlade Bosne (finančno, orožje,...)
  - vodja Dragotin Dimitrijević = Apis
  - glavni cilj je ustanovitev Velike Srbije
    - Črna roka & Mlada Bosna – obe želita izriniti A-O iz Balkana
- Principa zaradi mladosti zaprejo za 20 let (v zaporu umre)
- vsi predstavniki Črne roke so postreljeni
- Srbsko politiko vodi Aleksander Karađorđević
- A-O in Nemčija izkoristita napad kot povod za vojaški pohod proti Srbiji ki pa se sprevrže v svetovno vojno

ZNAČILNOSTI JULIJSKE KRIZE

- A-O pošlje ultimatum Srbiji: (1914)

- o Srbija pristane na te točke, razen prepovejo vmešavanje A-O v preiskavo atentata – saj bi tako Srbija izgubila suverenost, notranjo samostojnost
- o čez mesec dni napove A-O vojno: 28.7.1914
- značilnosti krize:
  - o neuspešna diplomacija
  - o napetost med državami
  - o hitra mobilizacija
  - o revanšizem
    - Fr & Nemčija : zaradi vojne v preteklosti
    - Bolgari & Srbi
    - A-O & Srbija
  - o velika vlaganja v vojne industrije
  - o propagandni material
  - o nacionalna euforia, obljuba o kratkotrajnosti vojne
  - o Franc Jožef I. je kult osebnosti (zagovarja popolno predanost vladarju)
  - o propad pacifizma (nihče noče miru) in druge internacionale (nekatero stranke v vladah glasujejo za vojno)

VOJNI NAČRTI

- najbolj se pripravlja Nemčija
- Kurt von Schlieffen izdelava načrt bojevanja na dveh frontah:
  - o NAČRT:

proti Rusiji (V):	proti Franciji (Z):
<ul style="list-style-type: none"> ▪ počasna mobilizacija ruske vojske ▪ predvidena ofenzivo na V 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ glavnina nemških sil se usmeri proti Franciji ▪ hiter, silovit prodor ▪ doseči njeno kapitulacijo

- o POMANJKLJIVOSTI NAČRTA:
  - usmerja se proti Parizu in obide Paris, Francozi pri reki Marni izvedejo uspešno ofenzivo (ustavijo prodor)
  - v vojni na Z fronti se vključi VB (Nemci tega ne predvidevajo)
  - vključi se, ker napad poteka preko dežel Beneluxa NEMČIJA KRŠI NEVTRALNOST BENELUXA
  - francoska armada je bolj oskrbljena, nemška se izčrpa
  - ruska vojska se hitreje mobilizira, kot so Nemci pričakovali
  - na vzhodu se odpre VZHODNO BOJIŠČE □ Nemci so prisiljeni korpuse pošiljati iz Z na V -zgodi se, kar so se Nemci bali: 2 FRONTI

NAČIN BOJEVANJA

- pozicijska vojna

- značilnosti:
  - vojska je vkopana v podzemne rove
  - minimalno napredovanje
  - veliko človeških žrtev
  - izčrpavanje (pomanjkanje hrane, bolezni...)
  - naporna psihološko & fizično
  - Med I. svetovno vojno je nemška vojska prvič iz cepelinov bombardirala Pariz.

BOJIŠČA v 1. SV. VOJNI:

- ZAHODNO BOJIŠČE (Benelux,...)
- VZHODNO BOJIŠČE (Rusija - ne morejo se vojaško kosati, niso napredni, številčno jih je pa veliko)
- BALKANSKO BOJIŠČE
- SOŠKO BOJIŠČE
- VOJNA NA MORJU
- VOJNA V KOLONIJAH (Turčija, Afrika, Bližnji vzhod – zaradi kolonij se vojna pravzaprav začne)

1.ZAHODNO BOJIŠČE:

- ◆ 1914-1915
- ◆ države:
  - CENTRALNE SILE: Nemčija
  - ATLANTNE SILE: Francija, VB, ZDA (po 1917), Belgija (ker Nemci kršijo nevtralnost)
- po Schliefsenovem načrtu bi naj Nemčija hitro prodrla v Francijo
- ◆ značilnost:
  - želijo preseči pozicijsko vojno
  - nova orožja (tanki, bojni strupi)
  - strelski rovi, tanki, topi, velika minska polja, lazareti, bojni plini
- ◆ bitke:
  - BITKA NA REKI MARNI
    - Antantne sile so zmagovalke (fr. general Ioffre* ima zasluge za zmago)

- posledica uspeha: Nemci ne dosežejo morja in zasedejo le 10% ozemlja
- (fronta poteka od švicarske meje do Rokavskega preliva) – se ne spreminja, se ustali – pozicijska vojna
- o BITKA NA SOMI (belgijska stran reke Some) 1916
  - Antantne sile želijo preseči pozicijsko vojno
  - konec leta 1916 Britanci sprožijo neuspešno razbremenilno ofenzivo
  - Britanci prvič uporabijo tank
- o BITKA YPRES (1915, 1916) uporaba bojnega plina Yperid
- o BITKA PRI VERDUNU = PEKEL PRI VERDUNU
  - največja, najdaljša (od feb do dec 1916)
  - najbolj krvava
  - = SEDEČA VOJNA (pozicijska)
  - glavni junak antantnih sil je Petain (fr. general)
  - antantne sile pri Verdunu zdržijo pritisk centralnih sil, saj centralne sile pošiljajo pomoč A-O na vzhod –* Antantne sile so v premoči
  - ni pravega zmagovalca, saj je žrtev veliko (najbolj krvava vojna)
  - Wiliam II. + general na V Hindenburg* (glavna akterja v Nemčiji)
  - Hemingway: se bojuje v tej vojni, opisuje nesmisel vojne (Zbogom, orožje)
  - pri nas opisuje nesmisel vojne Prežihov Voranc
- ◆ leta 1917: Centralne sile na Z fronti izvedejo veliko ofenzivo, saj l.1917 v Rusiji Oktobrska socialistična revolucija, ki jo Nemci izkoristijo □ Nemški vojaki gredo na Zahod

2.VZHODNA FRONTA:

- ◆ 1914 – 1915
- ◆ države:
  - o CENTRALNE: Nemčija, A-O (ki naj bi bila na V, toda sama ni zmogla)
  - o ANTANTA: Rusija, Romunija*
- ◆ značilnosti:
  - o napačna ocena Rusije (mislili, da se bodo počasneje mobilizirali)
  - o glavno breme bi naj nosila A-O
  - o delitev:
    - o priključitev Romunije, ki dobi veliko ozemlja
    - o ruska revolucija – toda ta je v notranje polit. krizi in krizi na fronti
    - o Nemci izkoristijo revolucijo – Rusi ponudijo podpis mira:(marec 1918) – podpisan mir v Brest-Litovsku (Rusi se morajo odpovedati Ukrajini, Pribaltskim deželam in Poljski Nemci v miru vidijo priložnost za širitev na V)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ SZ del ▪ Rusija – Nemčija ▪ Rusi se hitro mobilizirajo, izvedejo hiter prodor na Z, potisnejo Nemčijo do reke Visle (na Z) ▪ protiofenziva Nemcev – bitka pri Tannenbergu-velika nemška zmaga ▪ Hindenburg – uspešen nemški general – kancler v času Hitlerja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ JZ del ▪ uspehi Rusov: v Galiciji, v Bukovini, prodor do vznožja Karpatov (silovit prodor) ▪ fronta se ustali od Baltika do Romunske meje (pozicijska vojna) ▪ 1915 protiofenziva Centralnih sil – hiter umik ruske vojske (ruski car Nikolaj II. – poraz) ▪ če bi Nemci nadaljevali z ofenzivo, bi zmagali v celi fronti – toda se ustavijo zaradi Z fronte, da bi vzdržali Vedrun ▪ 1916 ruski general Brusilov – doseže
---	---

3.BALKANSKO BOJIŠČE:

- ◆ 1914-1918
- ◆ države:
  - ANTANTA: Srbija, Francija, VB, Romunija
  - CENTRALNE: A-O, Nemčija, Bolgarija (revanšizem iz časa Balkanskih vojn)
- ◆ značilnosti:
  - ni pozicijske vojne (bitka na planini Cer in pri reki Konbrari)
  - A-O podcenjuje moč Srbske vojske (toda Srbija že ima izkušnje z vojskovanjem)
    - prodira čez Drino in Savo
    - bitka na planini Cer*: ANTANTA SLAVI ZMAGO
    - A-O izvede silovito protiofenzivo do Beograda – umik Srbov (vlada se mora umakniti iz Beograda)
    - 1914: bitka na reki Kolubari (Srbi izvedejo ofenzivo)
    - A-O vojska se umakne (* do leta 1914 ni več A-O)
  - leta 1915 vstop Bolgarije v vojno
    - Srbi se umikajo preko Črne gore in S Albanije
    - 1915: Avstrijsko – Nemško – Bolgarski prodor
    - pomoč Antante (Francija, VB) – umik Srbov na otok Krf
    - umik zahteva veliko žrtev, saj se je umikalo tudi civilno prebivalstvo (bolezni, lakota, smrt...)
    - Centralne sile kratek čas obvladujejo Balkan (Grčija in Albanija sta nevtralni)
    - 1916 se odpre Solunska fronta (Fr+VB+Srbska okrznjena vojska)
      - kapitulacija Bolgarije
  - leta 1916 odprtje SOLUNSKE FRONTE

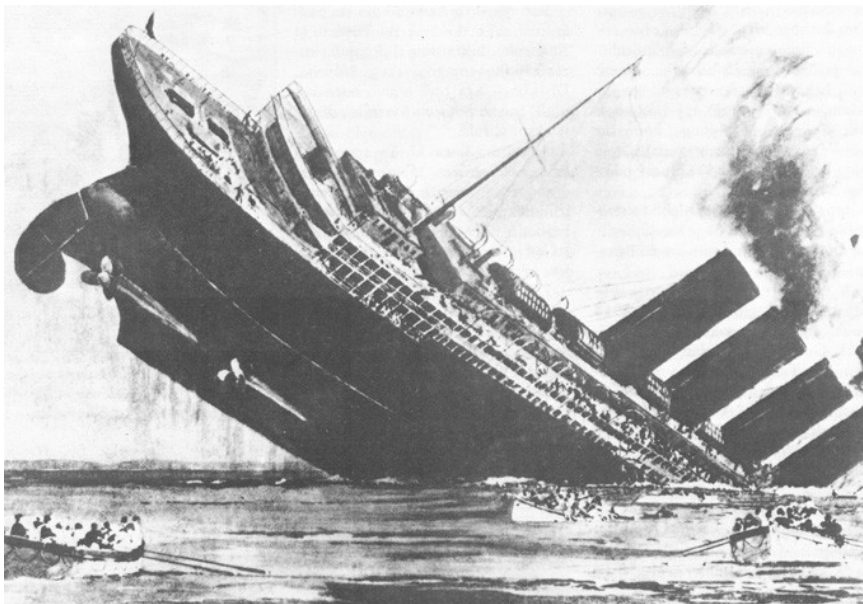
4.SOŠKA FRONTA:

- ◆ 1915 – 1918
- ◆ (tajni) Londonski pakt (kriv za spor med Slovenci in Italijo)- 1915 podpiše Italija pakt in vstopi v vojno na strani Atlante
  - o Italiji ponudijo ozemlje A-O (ozemlje poseljeno s Slovenci)
  - o dobi 1/3 slovenskega etičnega ozemlja, če A-O napove vojno v 1. mesecu
  - o Antantne sile barantajo z ozemljem z nenemškimi prebivalstvom
- ◆ vloga Italije v vojni:
  - o IRIDENTA/Italijanska kolonistična politika
  - o v času Bismarcka je v tro-zvezi v Nemčijo in A-O
  - o poveže se z VB in Francijo
  - o razglasitev nevtralnosti
- ◆ DRŽAVE:
  - o A-O, Nemčija
  - o Italija
- ◆ Soška fronta je bratomorna vojna med:
  - o večji del Slovencev živi v A-O –so vojaški obvezniki □boji v Galiciji, na Solunski fronti, Balkanskem bojišču, Soški fronti
  - o Beneški Slovenci
  - o (borijo se za "svoje ozemlje", da nebi zaradi Londonskega pakta 1/3 tega ozemlja prišla pod Italijo, čeprav je bila A-O slaba država-ne priznava nacional,polit.pravic)
- ◆ 12 bitk:
  - o 5. Bitka za Doberdob/Slovenskih fantov grob (blizu Gorice)
  - o 12. Čudež pri Kobaridu:
    - preboj A-O v pozicijski vojni...do reke Piave
    - A-O je končno sposobna zmage-le trenutna situacija, saj je konec Verduna-A-O ima večjo pomoč Nemčije
    - Italija še vedno ni izključena iz vojne, saj se noče odpovedati 1/3, ki je pripada po Londonskem paktu
    -
- ◆ Značilnosti:
  - o strelski rovi, kaverne, topi, mulatjere(srboskrbovalne poti), lazareti, bojni plini
  - o general Sveto Borojevič
  - o Luige Cadorna-vodi Italijansko vojsko
  - o največ spopadov je v goratih pokrajinah (Krn, Trenta, Vrata, Juijske Alpe)
  - o steateška domiselnost, tehnična iznajdljivost (kaverne-zaklonišča v skali, lazareti-vojaške bolnišnice, Ruski ujetniki delajo prelaz čez Vršič)
  - o boj z buzdovani(hladno orožje) & bojni plini, letalstvo
  - o E. Rommel, pisatelj

5.VOJNA NA MORJU:

- ♦ Vloga Turčije pred vojno:
  - o povezovanje z Nemčijo (železnica)
  - o glavni sovražnik: Srbija
- ♦ okleva, l 1914 vstopi na stran Centrale
  - o napade Rusijo (tradicionalni sovražnik)-napade Kavkaz
    - hud poraz
    - toda uspe jim zasesti morske ožine-Rusija ima pretrgane oskrbovalne poti
- ♦ Bitka pri Galipoli:
  - o Antanta poskuša osvojiti Dardanele in Bosor nazaj, toda kljub 2 obleganjem-neuspešne, Rusija nima več plovnost med Črnim in Egejskim morjem-nima morske povezave z Evropo
  - o premalo uporabljajo mornarico
  - o neuspeh Atlante □ Churchill odstavljen iz vojaške službe
- ♦ Bitka pri Jutlandiji (Danska):
  - o Anglija □ Nemčija
  - o Nemčija je zelo aktivna z podmornicami
  - o ni pravega zmagovalca, saj:
    - ladijsko pokopališče Antante (vsaka 4. VB ladja je potopljena)
    - Nemčija ima velike izgube
  - o med potapljanjem Nemci pomotoma potopijo tudi Ameriško ladjo Lusitanie-vzrok da ZDA vstopijo v vojno
  - o zaradi množičnega potapljanja ladij Antanta izvaja Veliko pomorsko antantno blokado-Nemčija se ne more oskrbovati-izčrpavanje

6. VOJNA NA BLJIŽNEM VZHODU:

- 1. sv. vojna se začne zaradi kolonij, torej so vojne tudi v kolonijah

- ◆ Pomembni strateški prostor:
  - o veliko rudnih bogastev
  - o prometne postojanke...

◆ države:

Velika Britanija	Turčija	Arabci
<ul style="list-style-type: none"> o hočejo obdržati Sueški prekop o vojake pošiljajo v Sinaj, Palestino, Egipt o gredo čez Sirijo-v Gazi naletijo na Turke o se povežejo z Thomasom EDWARDOM Lanhence??m:Anglež, junak, obveščevalni agent kot Arabec-Turki ga ujamejo, ubijejo mu ljubimca 	<ul style="list-style-type: none"> o se bojujejo za Kavkaz o pokol Armencev / genocid o uspeh□toda Antanta jih napade□1918 podpišejo premirje 	<ul style="list-style-type: none"> o vsi hočejo pridobiti Arabce na svojo stran: <ul style="list-style-type: none"> -TURKI: džihat-toda zaradi preteklega šovinizma neuspeh -VB: obljuba Arabskega kraljestva, saj si želijo nadzor nad naftno bogatim območjem o Arabski upor proti Turkom: zaradi šovinistične politike- vodi jih Lawrence Arabski

Leto 1917:

- vstop ZDA v vojno - razlogi:
  - o ekonomski razlogi: Evropske dežele se zadolžujejo pri ZDA, hočejo imeti vrnjene dolgove
  - o potopljena ladja (Nemška podmornica)
  - o politični razlogi: hočejo širiti demokracijo v Rusiji (v rusiji pade carizem)
- naveličanost vojne, upori, vojaki dezertirajo□generali jih pobijejo brez sodb
- podpis Majniške in Krfske deklaracije

POSLEDICE 1.sv.vojne:

- propad treh imperijev:
  - o Avstro-Ogrska: izgubi idelano vlogo v srednji Evropi□iz nje nastane veliko malih državic
  - o Ruski imperij: se poveže v Zvezo Sovjetskih socialističnih republik
  - o Turški imperij: le v Mali Aziji (pred vojno pa je bil tudi v Evropi, Afriki, Aziji)
  - o Kapitulacija centralnih sil(v vagonu-Compeigne), zaradi:
    - uporov v vojski, disertacije
    - pomorska blokada Antante□nemčija se izčrpa, pomankanje
    - pomoč zda□antanta ima več vojakov
    - Bolgarija izgubi na Balkanu, Turčija na Bližnjem Vzhodu, A-O:nacionalni konflikti, Nemčija-konec 11.november 1918
- vloga Evrope se zmanjša:
  - o je nekakšen primat v svetu
  - o v ospredje stopi ZDA
  - o začrta se nova, prva, ideološka delitev sveta (vrhunec: po 2 sv.vojni: 1945-hladna vojna)

- o oblikovanje nacionalnih držav
- velika škoda:
  - o velik krvni davek (IZGUBLJKJENA GENERACIJA: v vojni umre več kot 5mlijonov fantov, mlajših od 30let)□v primerjavi z Napoleonovimi vojnami, ki so tudi v 19.st.(začetek)-so tirjale veliko manj žrtev
  - o velike razsežnosti vojne: sodeluje 28 držav, vojaški spopadi na vseh 3 celinah, na vseh oceanih, moderno orožje
- vpliv na gospodarstvo:
  - o gospodarstvo je podrejeno vojnim potrebam, centralno vodeno
  - o težka industrija, metalurgija, rudarstvo
  - o trgovinski odnosi med državami so porušeni
  - o inflacija
  - o zaposlitvena politika: množično zaposlovanje žensk, zaradi pomanjkanja delavne sile
- razvoj znanosti in tehnike:
  - o znanost se prilagodi vojaškim ciljem
  - o iskanje nadomestnih surovin
  - o razvijanje novih oblik orožja (tanki, bojni plini, strojnice)
- družbeno politične razmere:
  - o upori v vojski, nezadovoljstvo, disertacija vojakov-uboji brez sodb
  - o pomanjkanje, naveličanost vojne
  - o krepitev mednacionalnih sporov v večnacionalnih državah (A-O)

VPRAŠANJE KRIVDE za vojno:

- krive so vse imperialistične Evropske države
- najbolj sta krivi Nemčija in A-O:
  - o saj se na vojno najbolj pripravljata
  - o želita novo delitev sveta
- velika propaganda vojne

Viri:

www.prva_gimnazija.org